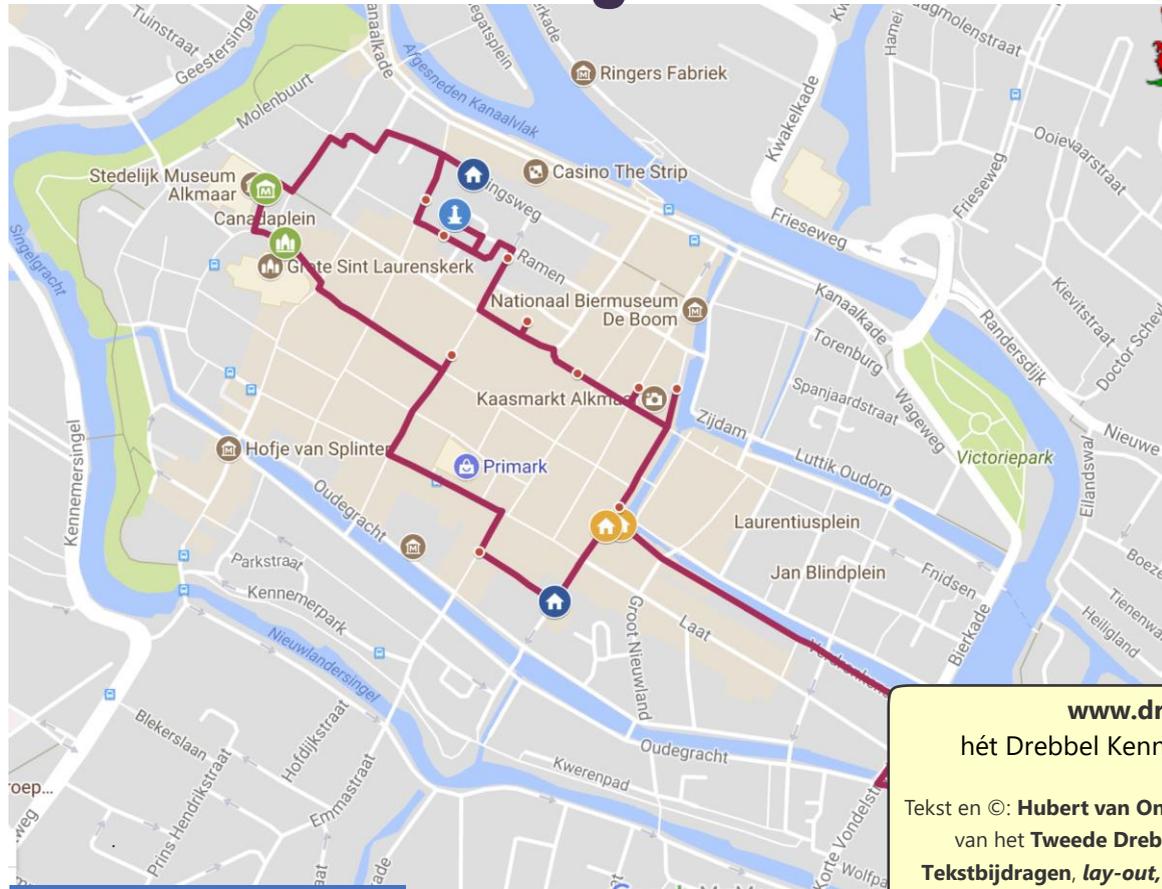

Drebbel wandeling door Alkmaar

www.drebbel.net
hét Drebbel Kenniscentrum

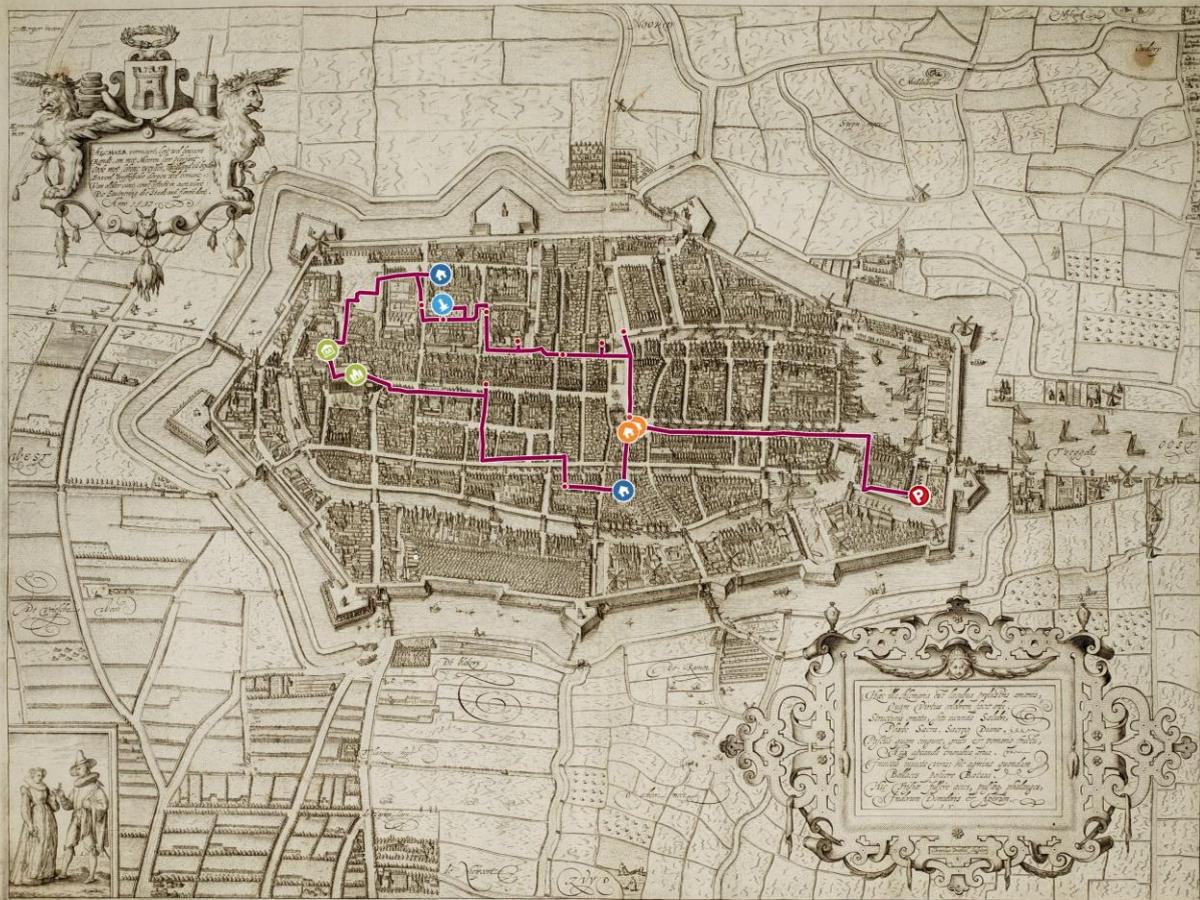
Tekst en ©: **Hubert van Onna**, Drebboloog en Voorzitter
van het **Tweede Drebbel Genootschap**
Tekstbijdragen, lay-out, fotografie en afwerking:
Dr. Francis Franck, Erelid

U komt per auto?

Parkeer in Parkeergarage Schelphoek, einde Korte Vondelstraat, dichtbij het stadscentrum. Loop over de brug, richting Accijnstoren. Ga aan de linkerkant van de gracht, het Verdronkenoord op. Loop door tot nr. 141, het geboortehuis van Cornelis Drebbel.

Per trein of bus? Loop naar Verdronkenoord 141.

1. Start de Drebbel wandeling bij zijn geboortehuis, Verdronkenoord, nu nr. 141, dan linksaf, via de Huig-de-Brouwer-straat, steek de Laet over, naar de
2. Hofstraat 15-17, nu de Synagoge- waar de familie Drebbel na 1580 woont. Loop het straatje tegenover de Synagoge in, het Vijvertje, aan het eind rechtsaf de Ridderstraat in, steek de Laet over naar en loop door de Payglop. Aan het einde linksaf, de Langestraat in.
3. Langestraat, loop langs 2 huizen: van de familie Boerman (Cornelis' opa) nu nr. 78 en familie Dremmel nu nr. 60
4. Bekijk de Drebbel-tegel in het plaveisel van de Langestraat, vóór de Hema.
5. Ga, na blik op het Stadhuis Alkmaar, naar het begin van de Langestraat, naar de
6. Grote St. Laurenskerk. Neem binnen een kijkje (als de kerk open is)
7. Loop om de kerk heen naar het aanpalend Canadaplein met het Stedelijk Museum Alkmaar.
8. Bezoek -eventueel- de tentoonstelling Portret van Alkmaar in het Stedelijk Museum met aandacht voor Drebbel
9. Steek het plein over naar de Museumstraat, dan linksaf de Doelenstraat in
10. Langs -aan het eind rechts- de Nieuwe Doelen en -links- het Artilleriehuis naar de hoek Doelenstraat/Koningsweg, waar Drebbel na zijn huwelijk in 1597 woont.
11. Loop de Koningsweg in tot -na ca. 30 meter- rechtsaf, door Naamloos Steegje naar het Doelenveld: Bewonder de buste van Drebbel aldaar.
12. Verlaat het Doelenveld – via Lombardstraat, rechtsaf, naar de Gedempte Nieuwe Sloot -langs Hof van Sonoy- rechtdoor, via de Magdalenstraat naar Houutil, linksaf
13. Waagplein, bekijk de Waag, loop over de Mient naar
14. de Gewelfde Stenen Brug langs de Kraanbuurt weer terug naar
15. het Geboortehuis van Drebbel

Noteer de
precisie van
Drebbel's
plattegrond.
De rode lij-
nen komen
één op één
uit Google
Maps.

Drebbel wandeling door Alkmaar

Cornelis Jacobszoon Drebbel

1572, Cornelis Drebbel wordt te Alkmaar geboren, in 1633 overlijdt hij in Londen. Drebbel: groots innovator, empirisch onderzoeker, bouwt ondermeer een onderzeeboot, een microscoop, schrijver van diverse essays.

Op 28 juni kiest de stad Alkmaar de kant van de Staten-Generaal. Op 8 oktober 1573 begint bij Alkmaar de overwinning, de Victorie. Een roemloze aftocht van het Spaanse leger na een beleg van zeven weken. Unie van Utrecht, 23 januari 1579, het geboortjaar van de Staat der Nederlanden. 1581: de Apologie of Plakkaat van Verlaetinghe, de afzwering van de Spaanse koning Philip als soeverein van de Nederlandse Provincies.

1597, Kaart van **Alkmaar**, opgemeten door Adriaen Anthonisz., in koper gedreven door **Cornelis Drebbel**.

ALCMAER vermaert, leyt wel bewaert
Rondt om met Meeren seer pleyfant:
Oock met schone weyden, zaedland va[n] beyden
En veel treffelycke dorpen wel bemant
Van elcker cant, comt lyftocht in over vloet:
De Soutnering die Stadt oock florere[n] doet

Cornelis Jacobszoon Drebbel "Kloeck verstant, een pronck der Wereldt"

Wordt - waarschijnlijk in **1572** - in Alkmaar aan het Dronckenoert geboren;
overlijdt 7 november 1633 in Londen.

Drebbel: groots innovator! 'de Edison in zijn tijd'!

Briljant empirisch onderzoeker en innovator. Drebbels constructies en innovaties hebben vooral betrekking op meet-en-regeltechniek, pneumatica, optica, chemie, hydraulica en pyrotechniek. Drebbel registreert op jonge leeftijd bij de Staten-Generaal drie octrooien, schrijft drie interessante essays over zijn experimenten met luchtdruk, maakt fraaie etsen met als onderwerp de Zeven Vrije Kunsten en graveert de kaart van Alkmaar in 1597.

Meet- en regeltechniek/pneumatica: beroemd om zijn Feedback systeem, zijn Perpetuum Mobile, bouwt en vaart met een onderzeeboot in de Theems die ingezet kan worden voor de berging van schepen en exploratie van de zeebodem. Bouwt broedmachine voor eieren, ontwikkelt oven/kachel met optimaal verbrandingsrendement, dat op constante temperatuur brandt, door een reguleur cq. thermostaat. Draagbare brood-oven is in gebruik bij het leger van graaf Maurits; en wordt gebruikt voor het drogen van hop en nieuw gebouwde huizen of pas geverfde kleding.

Ontwerpt zonne-energiestelsel voor Londen (perpetual fire), geeft demonstratie van temperatuur beïnvloeding (air conditioning). Drebbel, de man van de speciale effecten: laat het bliksemen, donderen en regenen 'op commando' in de toneelstukken van Shakespeare, ontwerpt fontein en waterwerken in kasteeltuinen, bouwt schoonwater voorziening in Middelburg. Betrokken bij de drooglegging van de moerassen rond Cambridge (de Fens). Ontwikkelt voorlopers van de barometer

en een thermometer met meetpunten, het "*Drebbeliaensch instrument*", en clavecimbel die op zonnewarmte spelen.

Ars Volandi; de laatste uitvinding waar Drebbel mee bezig is, tot kort voor zijn overlijden. Drebbel construeerde een vlieger, die ook kan vliegen als er geen wind is en een methode om hem zachtjes te laten landen *waar hij dat wil, op zee of land*.

Optica: Ontwikkelt een automatische 'precisie' lenzen-slijpmachine, bouwt verbeterde verrekijkers, de nachtkijker, construeert de eerste microscoop (*'lunette de Dreubells'*), camera obscura, laterna magica, fabriceert knapglasjes (Bataafse tranen), de voorloper van veiligheidsglas.

Chemie: Bedenkt een goedkopere en betere manier om de kleurstof scharlakenrood te produceren, vestigt in Stratford-at-Bow-on-Lea een ververij voor lakenstoffen. Bedenkt methode om zilvererts te winnen uit afgedankte erts. Maakt -waarschijnlijk- zuurstof voor zijn onderzeeboot. Kan zout water omzetten in zoet, drinkbaar water.

Hydraulica: Bouwt toneelrequisieten, toont bewegende beelden, is betrokken bij het ontwerp van een theater in Londen. Ontwikkelt hijsinstallatie waarmee schepen van de zeebodem kunnen worden getild om de lading te bergen.

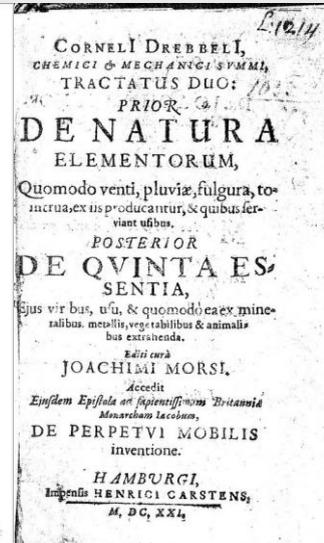
Pyrotechniek: produceert petards, torpedo's en zeemijnen, gebruikt knalkwik of knalgoud -aurum fulminans- als explosief.

Drebbel: wonderwerker en Natuurfilosoof

"The idea of Drebbel as a universal wonderworker was as widespread in the seventeenth century as the idea of Einstein as a genius is today." zegt Dr. Vera Keller, die promoveerde 'op Drebbel' (Princeton University, sept. 2009. Dissertatie: Cornelis Drebbel, Fame and the Making of Modernity'.)

Drebbel schrijft drie essays, die in heel Europa worden gelezen en geplagieerd:

- 'Wonder-vondt van de eeuwighe bewegingh' en
- "een kort Tractaet van de Natvere der Elementen ende hoe sy veroorsaecken, den vuint, reghen, blixem, donder ende waeromme dienstich zijn".
- 'de Quinta Essentia'

Drebbel's geboortehuis

Hier op nr.141 stond de brouwerij van Jan Jacobszn Boerman, die door zijn schoonzoon, Jacob Dremmel werd voortgezet. In het jaar 1565 woonden Jacob en Hillegont aan het Dronckenoert, 'over de Vismarckt', in het tweede pand vanaf de hoek van de Huych de brouwerssteech, nu - in het jaar 2017- huisnummer 141. Deze *steech* is rond 1486 als verbinding tussen de Mient en de Laat ontstaan.

Waarschijnlijk in het jaar 1572 is Cornelis Jacobszoon dààr geboren, *'als wanneer sich een nieuwe Sterre in Cassiopia vertoonde'*.

De brouwerij wordt in 1588 verkocht en de familie Dremmel woont dan in de Hofstraat.

Buren van Drebbel waren onder meer Trijn Rembrandtsdochter, de Alkmaarse Kenau, en diverse ambachtslieden.

Drebbels geboortehuis
op de maquette in het
Stedelijk Museum
Alkmaar (positie huizen
klopt niet)

Zicht op de Grote St. Laurens Kerk vanaf de
zolder van het geboortehuis van Cornelis

tegenover het Geboortehuis

Vis en Groenmarkt te Alkmaar

Visbanken

Uit rekeningen blijkt dat Alkmaar in 1565/66 de
Visbanken bouwt. Door de deuren in de muur aan
de waterkant werd de zoetwatervis, hangend in
gevlochten korven, in het Verdronkenoord vers
gehouden.

Tijdens de vernieuwing van de banken in de 17^{de}
eeuw werden in 1755 de oorspronkelijk houten
kolommen vervangen door stenen zuilen. De houten
galerijen rusten nu op 19de-eeuwse gietijzeren
kolommen.

loop nu door de Huigbrouwerstraat naar de Hofstraat

Hofstraat 15. De voormalige Synagoge.

De verbinding Laat-Hofstraat ontstaat in 1582, doordat een huis op de Laat tegenover de Huigbrouwerstraat wordt afgebroken. Zo kwam er een doorgang naar de stadsvesten bij de Oudegracht. De Oudegracht werd in 1536 gegraven, evenwijdig aan de Laat (een riviertje, toen Leet geheten).

Aan de Hofstraat met leerlooierijen en pottenbakkers bouwde de familie Dremmel / Drebbel twee huizen waarvan er één door henzelf wordt bewoond.

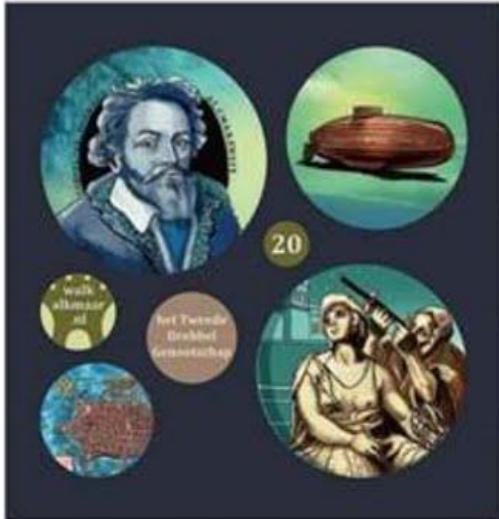

van Hofstraat rechtdoor het Vyvertje in naar
Ridderstraat, rechtsaf

Het Vijvertje, een natuurlijk stroompje, kwam van buiten de stad, door de stadsmuren, stroomde door tot het Ritsevoort. In 1600 werd door aankoop en afbraak van een huis de doorgang van het Vijvertje naar de Ridderstraat gemaakt. In 1610 werd het westelijke deel van de Vijversloot gedempt en *tot een straat gemaekt*.

Het poorterschap van Alkmaar kostte in de periode 1594 tot 1643 3 gulden, waarvan de helft naar de Grote Kerk ging. In de Ridderstraat stond de Mennonistenschuur; 't toegangspoortje is nog -net- te zien als je door t Vyvertje (straatje) kijkt.

Einde Ridderstraat, Laat oversteken, loop door Payglop, aan einde linksaf, Langestraat in. Vóór de Hema in het plaveisel van de straat, de **Drebbel-tegel**

Cornelis Drebbel, Alkmaars uitvinder.

Cornelis was de zoon van Jacob Janszoon Dremmel, poorter van Alkmaar en Hillegont Jansdochter Boerman.

In het jaar 1562 woont Cornelis' vader, Jacob Dremmel, waarschijnlijk met zijn eerste vrouw, in het huis van zijn ouders in de Langestraat, nu nr. 60, noordzijde ^[1]. Jacob trouwt vóór april 1565, in tweede echt, met Hillegont Jansdochter, dochter van Jan Jacobszoon Boerman (soms De Boer genoemd), en Aleijt Reyers. Later woont in dat huis ook Anna Dremmel en, in hetzelfde huis, na 1623 de Maria Tesselschade (Roemersdr Visscher).

[1] SA 1549 reg.321

Albert Heijn, Langestraat 60, 1973

Cornelis' grootouders van moeders' kant:

Jan Jacobszoon Boerman en Aleijt Reyers/Rijersdochter

Jan Jacobszoon Boerman is al in 1540 in Alkmaar als brouwer actief, overlijdt in 1584. In 1551 was hij fabrieksmeester; in 1574 en 1575 schepen. Een schepen werd rond de Kersttijd voor een periode van een jaar benoemd. Ook was hij regent van het weeshuis.

In 1561 woonde Boerman bij zijn brouwerij aan het Dronckenoort, waar in 1572 Cornelis Drebbel wordt geboren. Boerman's boedel werd in 1568 door de Bloedraad in beslag genomen: meubels, een slagzwaard, hellebaard, verroeste degen, schilderijen van heiligen, zoals Onze Lieve Vrouw, Sint Anna, Jezus aan het kruis en beeldjes van Sint Christoffel en Sint Barbara en een crucifix, meldt het protocol.

Op XXIII (24) novembris LXXIII wordt door de Vroedschap: "Jan Jacobsz. Boerman gecommitteert omme der fugitiven ende voirluchtige personen goederen te inventorieren ende die huysen bij provisie te verhuyeren." Boerman woonde toen hoek Langestraat – Paternosterstraat, waar nu het Cultuurplein ligt. Het huis **Langestraat** nu **nr. 78** was ook van Boerman.

Langestraat 60 anno 2011

Langestraat 78 anno 2011

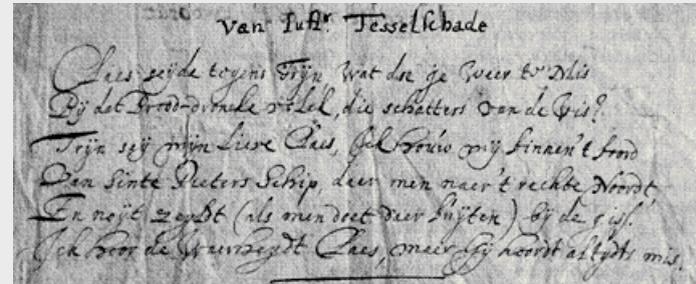
Langestraat: Het Stadhuis werd in 1509-1520 gebouwd in gotische stijl, compleet met slanke hoektoren met open peerspits. In 1911-1913 vond er een ingrijpende restauratie plaats onder leiding van architect Jan Stuyt (1868-1934). Bij die gelegenheid werd -helaas- de voorgevel in moderne materialen -fabrieksstenen- maar volgens het oorspronkelijke model opgetrokken.

Maria Tesselschade Roemersdr Visscher
tekening van Henricus Goltzius, 1616.

In de **Langestraat**, op nu nr. 60 woonde **Maria Tesselschade Roemers(dochter) Visscher**, Tesseltje (Amsterdam 25 maart 1594 – aldaar 20 juni 1649). Tesselschade, zo door haar vader genoemd vanwege door hem geleden averij aan zijn schepen op de rede van Texel. Dochter van Roemer Visscher, en elf jaar jongere zus van Anna Roemersdr. Visscher. Maria 'dichtte in het Italiaans en Nederlands, graveerde; vertaalde uit het latijn, grieks, zong, correspondeerde met leden van de Muiderkring, zoals PC Hooft, Constantijn Huygens (die tijdens zijn verblijf in Engeland regelmatig omgaat met Drebbel), Vondel, Brederode, die allemaal een oogje op haar leken te hebben. Brederode begon een van zijn gedichten, opgedragen aan Tesseltje met de volgende zinnen: "*Goddinne die de naam van 'tschiprijck Eylant voert En Edele siel verheven, groots en schoon-*".

Maria trouwde met Allart Janz. Crombalch, van Alkmaar en vestigde zich in 1623/4 te Alkmaar, waar haar man, gewezen officier, in 1634 overleed. Binnen één dag verloor zij zowel haar oudste dochttertje, de negenjarige Teetgen, als haar echtgenoot: Teetgen stierf aan de pokken, Allart aan een bloedspuwing. Een familie-aantekening luidt: *nicht maria tesselschae Salgr. overleet 20 Juni 1649, R.I.P.*, en het grafboek van de Oude Kerk in Amsterdam meldt: *24 Juni 1649, Tesselscha Roemer Visschers, wed. van Allart Crombalck, comt van de [Nieuwe-Zijds?] Colck (te Amsterdam); is 2 uijren beluijt met de grote clock.* Haar bekendste werk is "*Onderscheyt tusschen een wilde en een tamme zangster.*"

*Claes seijde tegens Trijn, wat doe je weer te Mis
Bij dat Brood-droncke volck, die schatters van de Vis?
Trijn seij mijn lieve Claes, Ick houw mij binnen't boord
Van Sinte Pieters Schip, daer men naer't rechte Noordt,
En noijt zeyldt (als men doet daer buijten) bij de giss
Ick hoor de waerheydt Claes, maer Gij hoordt altydts mis.*

De drukker van Drebbls boekje over de Eeuwige Beweging was Jacob de Meester. In de periode 1600 – 1633 woonde ook hij in de **Langestraat** op nr. 53 (nu), hoek **Pastoorsteeg**.

Bij Herberg het **Gulden Vlies, Koorstraat / Lindegracht**, stond de Kennemerpoort, een van de vele stadspoorten. Vader Drebbel, toen nog Dremmel geheten, werkte aan de vestingwerken, die door Adriaen Anthonis-zoon, Burgemeester van Alkmaar en Stercktebouwmeester van de Staten-Generaal, werden ontworpen. In 1563 werd Andries Cloeck, waard van Het Gulden Vlies, ingeschreven als poorter van Alkmaar. Het Hofje van Splinter is uit 1646, na Drebbel.

In 1470 begon de bouw van de **Groote of Sint Laurenskerk**, die in 1520 werd voltooid. De Kerk is gebouwd op een oude zandrug. Vlakbij, aan het begin van de **Langestraat**, is in de bestrating het hoogste natuurlijke punt aangegeven met een kleine halve maan van grijze kinderkopjes. De Grote Kerk, bedoeld voor de rooms-katholieke eredienst, is gebouwd in Brabants gotische stijl. Na de Reformatie in **1572** werd het gebouw door de hervormden in gebruik genomen. Evenals de Kapelkerk en de kloosters.

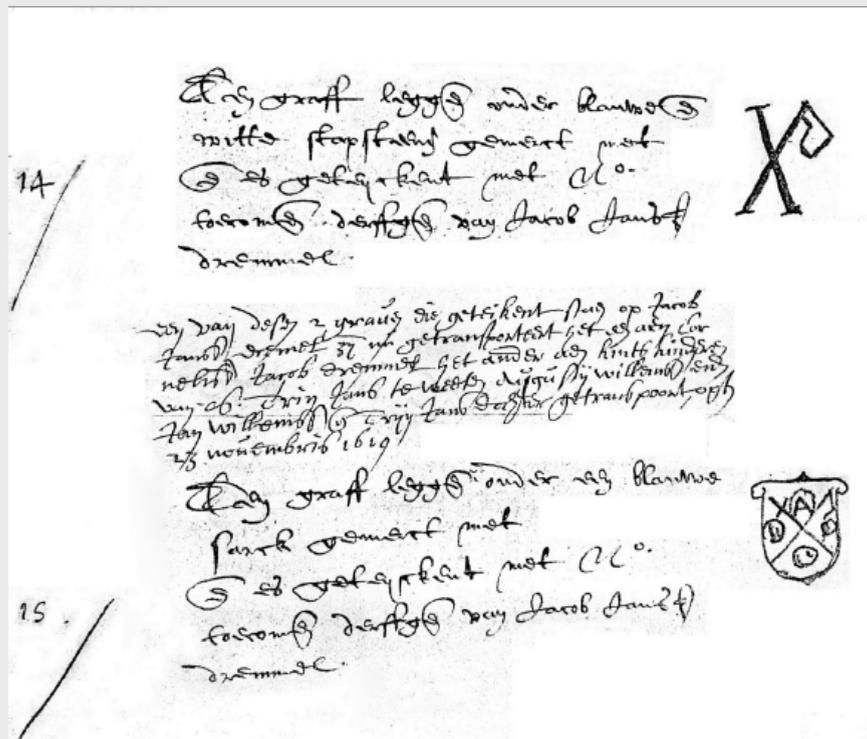

Drebbel is in 1595 getrouwd met Feijtgen Jansdr. (Sophia) **Goltzius**, een zus van de beroemde graveur Hendrik Goltzius uit Haarlem. Feijtgen woonde met haar vader en zijn tweede vrouw om de hoek van de Hofstraat. Zij krijgen 6 kinderen. De eerste twee, een tweeling, overlijdt kort na de geboorte, net als hun tweede kind; zij worden begraven in de Groote Kerk. Hun twee dochters, Anna en Catharina worden in Alkmaar geboren; zonen Jan en Jacob in Engeland.

GROOTE KERK

Grafstenen van Jacob Jansz. Dremmel ^[1] en zijn erfgenamen

14 Een graff leggende onder blauwe ende witte stapsteen gemerct met een huysmerk ende es geteyckent met No 14 toecoomend d'erffg van Jacob Jansz Dremmel ^[1]

Een van deze 2 graven die geteykent was op Jacob Jansz Dremmel zyn nu getransporteert het ene aen Cornelis Jacobsz Dremmel . het ander ad kintskinderen van L. Trijn Jans te weeten Augustij(n) Willems ende Jan Willems ende Trijn Jans dochter getranspoort op 23 november 1619 ^[2]

15 Een graff leggende onder een blauwe sarck gemerct met [schild] ende es geteyckent met No 15 toecoomend d'erffg van Jacob Jansz Dremmel ^[1]

[1] Cornelis Jacobszn. Drebbe's vader

[2] Later toegevoegd. Trijn Jansdochter was Cornelis' tante, de zuster van zijn vader

Het huidige **Hooge Huys**, hoek **Koorstraat / Langestraat**, stamt uit 1930-1931. Traditionalistische stijl, gebaseerd op de door A.J. Krophöller ontworpen middeleeuwse vormen-taal voor 't Hooge Huys. In de zijgevel, een kleine terracotta gedenksteen met twee vissen, ter herinnering aan **Jacob Cabeliau**, bevelhebber tijdens het beleg van Alkmaar in **1573**, die in 1574 in 't Hooge Huys stierf. Hier stond in de tijd van Drebbel de **Prinsenhof**. In 1587/6 wordt Robert Dudley, Graaf van Leicester (1532-1588) en zijn gevolg door de Stad Alkmaar ontvangen. Leicester, favoriet en minnaar van Koningin Elizabeth (the Virgin Queen) was hier als haar plaatsvervanger. Engeland steunde toen de Republiek der Zeven Verenigde Provinciën in de strijd tegen de Spanjaarden. Als Robert zich te koninklijk gaat gedragen, wordt hij door Elizabeth op het matje geroepen.

Cultuurplein

Bezoek in het Stedelijk Museum Alkmaar de expositie **Alkmaar in de Gouden eeuw**, Panorama 1 en 2.

en verder de Koningsweg op,
naar de hoek Koningsweg / Doelenstraat

Kijkje op 't **Doelenveld** - en op de hoek met de Doelenstraat - Koningsweg 78 't **Hofje van Bijlevelt**. Hier woonde Drebbel na zijn huwelijk in 1585 met Sophia Goltz in het "*Huis waar de Hoorn uithangt*".

Detail plafondschildering in het Hofje van Bijleveld.

"Godt is myn toevlugt. Anno 1621." Met Hoorn des Overvloeds

In de **Doelenstraat** was na 1595 de **Latijnse school** gevestigd in het kerkje van het voormalige klooster, de Jonge Begijnhof. Tijdens Drebbels' jeugd, was de Latijnse school nog achter het stadhuis in de Breestraat (Kaksloot). Waarschijnlijk heeft hij enige jaren op die school gezeten. Naast het gebouw van het Klooster de Jonge Hof, dat in 1576 wordt ingericht als Weeshuis en Leprozenhuis. In de gevel staat een steen met het jaartal 1604 en het stadswapen en nog een leeuw en een constapel afgebeeld met *twee tromme van geschut*. Het Artilleriehuis staat tegenover het voormalige woonhuis van Drebbel. Nu het Hofje van Bijleveld.

De **Nieuwe of St Sebastiaans-doelen** was het onderkomen van de Alkmaarse nieuwe schutterij. Typisch voorbeeld van de Hollandse Renaissance en dateert blijkens de gevelsteen uit 1618.

Loop rechtsaf, de Koningsweg in, na ca. 20 meter, rechtsaf, het naamloze steegje in en je arriveert op het Doelenveld.

Op 4 Juli 2013 werd in Alkmaar op het Doelenveld Drebbels' glimlachende tronie in brons onthuld. Op initiatief van het Tweede Drebbel Genootschap. Drebbels' buste staat vlakbij het huis waar hij na zijn huwelijk in 1595 woonde, hoek Doelenstraat-Koningsweg.

Op de achtergrond, de Nieuwe St. Sebastiaans Doelen, gebouwd in 1618.

OUDE DOELEN te ALKMAAR van JONCK. 1726.

NIEUWE DOELEN te ALKMAAR van JONCK. 1726.

Een creatie van beeldhouwer Peter van Onna.

Verlaat het Doelenveld - loop naar de Lombardstraat - de straat die je ziet als je met je rug naar de Nieuwe Doelen staat. Ga rechtsaf, de Lombardstraat in tot de Gedempte Nieuwe sloot. Linksaf, het Hof van Sonoy

Loop langs het Hof, steek het Hofplein over, loop rechtdoor, de Magdalenastraat in tot het einde; de Houttil-. Ga daar linksaf en loop het Waagplein op.

Uitzicht over het Waagplein.

Als overbrugging van de **Voordam** naar het **Waagplein** kwam in 1577 de eerste houten ophaalbrug. Vanwege onenigheid tussen de bewoners van de Voordam en de Houttil over de definitieve locatie werd de brug **Kijfbrug** genoemd. Later omgedoopt tot **Schapenbrug**. In 1912 is het huidige ijzeren exemplaar geplaatst.

Wat oorspronkelijk de Heilige Geest kapel was met aanpalend een ziekenhuis, werd in 1582 verbouwd tot **Waaggebouw**. Naar een ontwerp van Pieter Cornelisz Kunst is op de kruising van de vroegere kapel een toren opgetrokken. In 1581 krijgt Alkmaar het Waagrecht terug, als dank voor de dapperheid in 1573. Leiden (Leids ontzet, 1574) krijgt het recht een Universiteit te stichten.

1581, juli 13. Wilhelm, prins van Oranje, alsmede de ridder-schap, edelen en steden van Holland, representerende de Staten van het land, schenken de stad Alckmaer, wegens betoonde dapperheid en getrouwheid in de oorlog, de Waag en de gerechtigheid van dien, mits betalende 7 pond per jaar aan de rentmeester van Kennemerland en onder voorwaarde, dat zij de Waag te allen tijde mogen lossen met een merkelijke somme van penningen. Met zegels van de stadhouder en de Staten. Inv. nr. 1922. Regestenlijst Archief Alkmaar nr. 457.

Ludolf Potter, rector van de Latijnse school in de Doelenstraat, bedacht het opschrift 'in goud' aan de voorkant: *S.P.Q.A. restituit virtus ablatae jura bilancis (Regering en Volk van Alkmaar. Dapperheid herstelde de ontnomen waag rechten)* Een opmerkelijk gebouw: de Houttil-kant Gotische stijl, gebouwd in 1300/1400, de Mient-kant, Hollandse renaissance. Boven de aanbouw uit 1582 is een grote kamer gemaakt, waar Drebber en tijdgenoten wellicht samen kwamen. De oudste "Ordonnantie opte caesdragers" dateert van 17 juni 1593, de officiële oprichtingsdatum van het Kaasdragersgilde. Het devies van het Alkmaarse gilde was en is: *"Een valse waag is de Heer een gruwel en daarentegen een vol gewicht is zijn welbehagen"*. In de 17e eeuw werd de kaas elk jaar vanaf mei tot Allerheiligen verhandeld op vrijdagen en zaterdagen. In die periode had iedere groep kaasdragers, ofwel 'veem', een eigen kaasweegschaal.

Alkmaarder **Gerrit Pieterszoon Schagen**, (1573-1616), uitgever, boekbinder, boekverkoper; liefhebber van de wetenschappen, alchemist, astronoom en filosoof, geeft in 1607 Drebbels' verhandeling over het perpetuum mobile uit met de titel:

'Wonder-Vondt van de eeuwighde bewegingh die den Alckmaersche Philosoph Cornelis Drebbel / door een eeuwigh bewegende gheest / in een Cloot besloten / te weghe ghebrocht heeft / welckers toeeyeningh (in't vereeren desselvingen aen den grootmachtigen Coningh Jacob van Groot Brittanghen) alhier naecktelijck vertoont wordt.'

Opedragen aan de nieuwe koning van Engeland, James VI-I.

Het werkje wordt *'Ghedruckt tot Alckmaer, by Jacob de Meester, voor Gerrit Pietersz. Boeckvercooper/ woonende op den hoeck van de Meent / by de Waegh / tot Alckmaer / anno 1607'*. De Meester woont in de periode 1600 – 1633 in de **Langestraat nr. 53** (nu), hoek Pastoorsteeg. In 1610 drukt hij ook de verzamel-dichtbundel "Den Nederduytsen Helicon", waarin een gedicht van Scaghen is opgenomen.

WONDER-VOND'T

Van de eeuwighde bewegingh/die den Alckmaersche Philosoph Cornelis Drebbel / door een eeuwigh bewegende gheest/ in een Cloot besloten/ te weghe ghebrocht heeft / welckers toeeyeningh (in't vereeren desselvingen aen den grootmachtigen Coningh Jacob van groot Brittanghen) alhier naecktelijck vertoont wordt.

Hier is oock noch de getuyghnis / die Cicero / Claudianus / en Lactantius / gheben van de eeuwighe bewegingh / die Archimedes gebonden soude hebben. Doch upt Bartrag van Ferdinand / die oock mede een eeuwighe bewegingh aen den Turckschen Keyser / tot W. sants ghesonden heeft.

Doer mede by geboeght een Boeck Pymander / beschryven van Mercurius diemael de grootste / die oock een Philosoph en Priestere / en Coningh soude in Egypten gheweest hebben / in de tijdt van Moses.

Mattheus 10.

Daer en is niet beboeghen / dat niet ghesondenbaert en sal worden / noch niet soo heymelijck dat niet ghevoeren sal worden,

Ghedruckt tot Alckmaer, by Jacob de Meester,
Door Gerrit Pietersz. Boeckvercooper / woonende op den hoeck van de Meent / by de Waegh / tot Alckmaer / Anno 1607,

Loop langs het water en de voorkant van de Waag, over de Mient, voorbij de Langestraat rechtsdoor, de Kraanbuurt op

de Kraan, Kraanbuurt 2

Het jaar 1528, februari 27. Karel, Rooms keizer, op het verzoek van burgemeesters, schepenen, en raad van Alckmaer om een kleine kraan te mogen oprichten tot het opwinden van de wijnvaten en de molenstenen die de abt van Egmond soms laat komen, alsmede andere koopmanschappen, staat toe, dat bedoelde kraan wordt opgericht, mits betalende de eerste zes jaren de 20^e penning (5%) van de inkomsten, de volgende zes jaren de 12^e penning (8%), waarna het kraangeld gelijk gemaakt moet worden aan dat van Amsterdam, bepalende dat, de kraan ten allen tijde vernieuwd mag worden.

1550, januari 11 (1549, stilo curie Hollandie). *"De luiden van de Rekeninge in den Hage, geadviseerd door Adriaen Stalpart, rentmeester-generaal van Kermerland en Vriesland, komen met burgemeesters en regeerders van Alcmaer overeen dat laatstgenoemden van de kraan, die hun bij privilege van 27 februari 1528 (regist nr. 138) werd toegestaan tegen betaling van de 20ste (5%) penning gedurende de eerste 6 jaren, de 12de penning (8%) gedurende de volgende 6 jaren en de 8ste penning (12,5%) ten eeuwige dage, doch waarvan zij nimmer iets betaald hebben, over de periode tot aan meidag 1549 zullen geven 32 pond, 10 schellingen en over de volgende 10 jaren 37 schellingen, 6 penningen per jaar."*

Terug op het Verdronkenoord, het vertrekpunt van de Drebber-wandeling

Vis en Groenmarkt te Alkmaar.

M. de J. Leend. vander.

Vis en Groenmarkt te Alkmaar". Gezicht op het Verdronkenoord vanaf de Kraanbuurt. Ca. 1746
Collectie Regionaal Archief Alkmaar

Cornelis Drebbel wordt - waarschijnlijk in **1572** - in Alkmaar aan het Dronckenoot geboren, in het tweede huis vanaf de Huigh-de-brouwersteegh.

Drebbel: groots innovator !

'de Edison in zijn tijd'. Briljant empirisch onderzoeker en innovator. Drebbels constructies en innovaties hebben vooral te maken met meet-en-regeltechniek, pneumatica, optica, chemie en hydraulica.

Registreert op jonge leeftijd bij de Staten Generaal enkele octrooien: *nieuwe inventien, wesende't eene *een middel omme 't versch water in grooter quantiteyt, opwaert te brengen; een horelogie welcke hondert oft meer jaeren sal mogen gebruycken, sonder opwinden; roockende ende uuytslaende schoorsteenen bequaemelijck te doen trecken."*

Meet- en regeltechniek/pneumatica: Beroemd om zijn Perpetuum Mobile, bouwt en vaart met een onderzeeboot, ontwikkelt torpedo's en zeemijnen. Bouwt broedmachine voor eieren en draagbaar oventje met optimaal verbrandingsrendement, dat op constante temperatuur brandt, door een reguleur/thermostaat. Ontwerpt zonne-energie stelsel voor Londen (perpetual fire), geeft demonstraties temperatuur beïnvloeding (air conditioning) - laat het bliksemen en regenen 'op commando', ontwerpt een fontein, schoonwater voorziening- in Middelburg. Betrokken bij de drooglegging van de moerassen rond Cambridge (de Fens). Ontwikkelt voorlopers van de barometer en thermometer, het "*Drebbeliaensch instrument*", clavecimbel die op zonnearmte spelen.

Optica: Ontwikkelt automatische 'precisie' lenzen-slijpmachine, bouwt verbeterde verrekijkers, construeert de eerste microscoop ('lunette de Dreubells'), camera obscura, laterna magica

Chemie: Bedenkt betere manier om de kleurstof scharlaken rood te produceren, vestigt in Stratford-at-Bow-on-Lea een ververij voor stoffen. maakt –waarschijnlijk- zuurstof voor zijn onderzee boot.

Hydraulica: Maakt toneel-requisieten, bewegende beelden, is betrokken bij plannen voor de bouw van een nieuw theater,

Drebbel: belangrijk filosoof !

'de Einstein in zijn tijd' zegt Dr. Vera Keller, die promoveerde 'op Drebbel' (Princeton University, sept. 2009; Dissertatie: Cornelis Drebbel, Fame and the Making of Modernity'.)

Drebbel schrijft de essays: *'Wonder-vondt van de eeuwighe bewegingh/die den Alckmaersche Filosooph Cornelis Drebbel/ etc. (1604 / 1607), en "een kort Tractaet van de Natvere der Elementen ende hoe sy veroorsaecken, den vuint, reghen, blixem, donder ende waeromme dienstich zijn". Gedaen door Cornelis Drebbel. In 1621 herdrukt en uitgebreid met : "Als mede 'Een klare beschrijving van de Quinta Essentia noyt voor desen gedrukt. Noch een Dedicatie van 't Primum Mobile.*

Drebbels boeken en ideeën hebben grote invloed in zijn tijd en worden ruim 200 jaar later nog herdrukt en gelezen.

- 1573 8 oktober. Het beleg van Alkmaar door de Spaanse troepen opgeheven. Bij Alkmaar begint de Victorie !
- 1577 De Staten-Generaal nodigen Matthias, broer van de in 1576 benoemde Keizer van het heilige roomse rijk, Rudolph II, uit, om soeverein van de Nederlanden te worden.
- 1579 23 januari. De Unie van Utrecht. De Republiek der Zeven Verenigde Provincies is geboren.
- 1585 Drebbel bezoekt een aantal jaren de Latijnse school van Rector Potter in Alkmaar.
- 1593 Drebbel in Haarlem. Leerling van de Haarlemse Academie, een initiatief van schilder/schrijver Karel van Mander, schilder Cornelis van Haarlem en graveur, schilder, uitgever, humanist Hendrick Goltzius, volgeling van humanist en graveur Dirck Coornhert (1522-1590).
- 1595 Feijtge Jansdochter (Sophia) Goltzius; de in Alkmaar wonende jongste zus van Hendrick) en Cornelis Drebbel trouwen. Zij krijgen eerst een zoon, Jan Corneliszn, dan 2 dochters, Anna en Catharina, en nog een zoon, Jacob. Wonen hoek Doelenstraat-Koningsweg.
- 1597 Drebbel graveert de fraaie plattegrond van Alkmaar, opgemeten door Adriaen Thönissen, "Stercktebouw-meester der Vereenighde Nederlanden"; ontwerper van de versterkingen van Alkmaar en bijv. fort Bourtange. Adriaen's zonen nemen de achternaam Metius aan.
- 1598 "Octroy voor Cornelius Jacobsz. Drebbel: *"twee nutte ende dienstige nieuwe inventien, wesende't eene *een middel ofte instrument omme 't versch water in grooter quantiteyt, by maniere van fonteynen uuyt het laech in der hoochte van XXX, XI, L oft meer voeten deur looden pypen te leyden ende opwaert te brengen * Ende t'ander een horelogie oft uuytwyser twelcken den tijt van vijftich, LX, jae hondert oft meer jaeren achter den anderen sal mogen gebruycken, sonder opwinden oft yet anders daertoe te doen, soo lange de raden oft 't ander gaende werck niet versleten en zijn."*
- 1600 Drebbel bouwt een fontein bij de Noorderpoort in Middel-burg. Ontmoet de brillenmakers/lenzenlijpers, die de eerste verrekijkers bouwen; Hans Lipperhey en Zacharius Janssen.
- 1602 Octrooi voor Drebbel: *"geinventeert hadde seker goet ende bequaem middel, te vooren niet gepractiseert, omme alle roockende ende uuytslaende schoorsteenen bequaemelijck te doen trecken."*

1604 In het najaar vertrekt de familie Drebbel naar Engeland en vestigt zich op Eltham Palace. Francis Bacon, filosoof en staatsman, is een van de kwartiermakers.

1607 publiceert *Gerrit Pietersz. (Schagen), Boekvercooper / woonende op den hoeck van de Meent / op de Waegh/tot Alckmaer*, Drebbel's essay met de titel: *'Wonder-vondt van de eeuwigh bewegingh, die den Alckmaersche filosooph Cornelis Drebbel, door een eeuwigh bewegende gheest, in een Cloot besloten, te weghe ghebrocht heeft / welckers toeeygeningh (in 't vereeren desselvigen aen den groot-machtigen Coningh Jacob van groot Brittangen) alhier naecktelijck vertoont wordt. Ghedruckt tot Alckmaer, by Jacob de Meester.*

1608 Publicatie van Drebbel's boekje: "*een kort Tractaet van de Natvere der Elementen ende hoe sy veroorsaecken, den vint, reghen, blixem, donder ende waeromme dienstich zijn*".

1610 De familie Drebbel arriveert in oktober aan het Hof van Keizer Rudolph II in Praag. Drebbel demonstreert het Perpetuum Mobile, doet - waarschijnlijk - chemische proeven en werkt aan mijnbouwkundige projecten.

1612 Keizer Rudolph II, Drebbel's sponsor in Praag, overlijdt in januari. Op 6 november overlijdt plots Kroonprins Henry Frederick Stuart, 'the Renaissance prince', 18 jaar oud, Drebbel's sponsor in Londen.

1613 In februari reist Drebbel terug vanuit Praag naar Engeland. Heeft geen inkomsten: Stelt in een brief aan James I – VI voor om diverse interessante apparaten en instrumenten te maken. Biedt aan de zilvermijn exploitatie te optimaliseren, vraagt toestemming een loterij te houden.

1620 Drebbel's duikboot demonstratie in de Theems. "*Den 15en Meerte anno 1620 stilo novo*" "*Over een dach ofte twee creegh van vader eenen brieff, in dewelcken hy my schreef, dat Drebbel in Engelandt een schuyte gepractiseert heeft, daermede hy onder ende boven water varen kan als hy wilt.*" (Citaat uit dagboek van Isaac Beecckman (1588-1637) Betrokken bij een plan, met ondermeer de musicus William Byrd (ca. 1543-1623), om een theater te bouwen in Londen.

1621 Diverse herdrukken van Drebbel's boekje: "Grondige oplossinge van de Natuur en Eygeschappen der Elementen, Met de volgende tractaten: "*Als mede 'Een klare beschrijving van de Quinta Essentia noyt voor desen gedrukt. Noch een Dedicatie van 't Primum Mobile.*" Beschrijft een proces, dat lijkt op de productie van zuurstof: *'soo het lichaam des Salpeters gebroken en ontbonden wort, door de kracht des vuers, en alsoo verandert in de natuur des lochts'*. Kan Drebbel zuurstof fabriceren?

Constantijn Huygens (1596 -1687) ontmoet Drebbel regelmatig, als diplomaat in opleiding, tijdens zijn verblijf in Engeland. In zijn autobiografie schrijft Huygens: *'toen ik deze maan (Drebbel) naast deze zon (Bacon) plaatste, had ik het oog vooral gevestigd op de fysica. Daarin had deze man uit het volk, een Noordhollander, een burger van Alkmaar, het verbazend ver gebracht, zoals ik met eigen ogen heb kunnen constateren. Ik heb deze man namelijk in een intensief onderling verkeer goed leren kennen, en hij mij ook'*. Huygens over Drebbels

microscop: *'Niet alleen van zijn hand maar ook van zijn wonder-baarlijk brein stamt wat ik de 'staande kijker' noem. Al had Drebbel in zijn hele leven niets anders gepresteerd, dan nog had hij zich met dit wonderlijke buisje ongetwijfeld een onsterfelijke naam verworven'.*

1622 Nicolas-Claude Fabri de Peiresc (1580-1637) wetenschapper en hoge ambtenaar in Frankrijk, Drebbels' eerste biograaf, beschrijft in 1622 een kaasmijt, die hij door een microscoop van Drebbel (lunette de d'Dreubels) ziet. Correspondeert ondermeer met Peter Paul Rubens over Drebbel's innovaties.

1623 In Stratford-Langton schrijft Drebbel op 20 juli in het Album Amicorum van Daniel Stolcius: 'Oefent u gaven regt'. Met daarbij een (zelf)portret dat op pagina 1 te zien is.

1625 Drebbel werkt aan ontwerpen voor fonteinen en de tuinen van York House in Londen en New Hall in Chelmsford. Paleizen van George Villiers, Hertog van Buckingham (1592-1628), favoriet en lover van James I – VI.

1626 Francis Bacon, Baron Verulam (1561-1626), staatsman, filosoof, overlijdt in Londen *"For all knowledge and wonder (which is the seed of knowledge) is an impression of pleasure in itself."* Bacon's laatste boek, Nova Atlantis, beschrijft een 'ideale' utopische maatschappij; vredelievend en technisch ver vooruit op de toenmalige situatie. Vele vondsten en constructies van Cornelis Drebbel worden in dit boek beschreven.

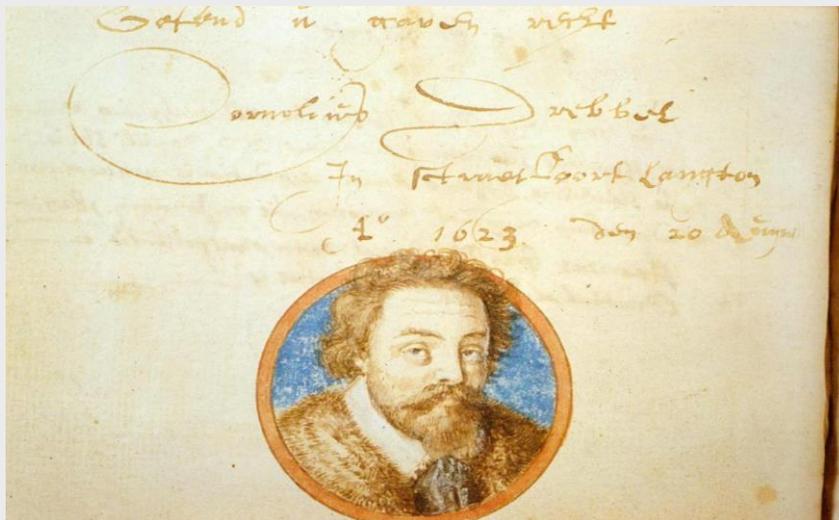
1626-27 Construeert in opdracht van de Engelse marine speciale wapens, zoals torpedo's en zeemijnen. De Hugenoten hebben zich in de havenstad La Rochelle verschanst, verdedigen zich tegen het Franse koninklijke roomse leger. De Engelse marine komt met een vloot te hulp. Drebbel's helse machines treffen geen doel. Volgens de Engelsen omdat zij niet werken, volgens Drebbel omdat de Engelsen niet dicht genoeg bij de Franse vloot durven te komen.

1632 Antonie van Leeuwenhoek geboren. Benedictus de Spinoza in Amsterdam geboren; de Verlichting komt er aan. Schildert Anthony van Dyck in Londen Drebbel's portret ?

1633 Drebbel is betrokken bij een plan voor de droogmaking van de moerassen rond Cambridge. De laatste jaren van zijn leven exploiteert Drebbel een bierhuis aan de oever van de Theems bij de Towerbridge. Op 8 november 1633 overlijdt Cornelis.

1994 Cornelis Drebbel; de eerste Alkmaarder op de maan, op 40,9 graden breedte en 49 graden lengte in het Clementine stelsel wordt een krater met een doorsnee van 30 km genoemd naar Drebbel.

Drebbel Wereldberoemd, sedert 2013 in Alkmaar

Oefendt u gaven recht